

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 10 marca 2011 r. *

W sprawie C-540/09

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Regeringsrätten (Szwecja) postanowieniem z dnia 10 grudnia 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 21 grudnia 2009 r., w postępowaniu:

Skandinaviska Enskilda Banken AB Momsgrupp

przeciwko

Skatteverket,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, K. Schieman, C. Toader (sprawozdawca),
A. Prechal i E. Jarašiūnas, sędziowie,

* Język postępowania: szwedzki.

rzecznik generalny: N. Jääskinen,
sekretarz: C. Strömholm, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 10 listopada 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Skandinaviska Enskilda Banken AB Momsgrupp przez J. Hefnera, skat-tejurist,
- w imieniu Skatteverket przez M. Loeba, działającego w charakterze pełnomocni-ka,
- w imieniu rządu szwedzkiego przez A. Falk, działającą w charakterze pełnomoc-nika,
- w imieniu Irlandii przez D. O'Hagana, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez A. Astona, SC,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez D. Triantafyllou oraz J. Enegrena, działają-cych w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 grudnia 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- ¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 13 część B lit. a) i d) pkt 1, 2, i 5 szóstej dyrektywy Rady 77/388/EWG z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku (Dz.U. L 145, s. 1, zwanej dalej „szóstą dyrektywą”).
- ² Wniosek został złożony w ramach sporu pomiędzy Skandinaviska Enskilda Banken AB Momsgrupp (zwanym dalej „SEB”) a Skatteverket (szwedzkim organem podatkowym) w przedmiocie zakwalifikowania dla celów zwolnienia z podatku od wartości dodanej (zwanego dalej „podatkiem VAT”) usług gwarancji emisji („underwriting guarantee”).

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Artykuł 2 szóstej dyrektywy przewiduje:

„Opodatkowaniu podatkiem [VAT] podlega:

- 1) dostawa towarów lub usług świadczona odpłatnie na terytorium kraju przez podatnika, który jako taki występuje [dostawa towarów lub świadczenie usług dokonywane odpłatnie na terytorium kraju przez podatnika, działającego w takim charakterze;

[...]”

4 Artykuł 13 część B szóstej dyrektywy stanowi:

„Nie naruszając innych przepisów Wspólnoty, państwa członkowskie zwalniają na warunkach, które ustalają w celu zapewnienia właściwego i prostego zastosowania zwolnień od podatku i zapobieżenia oszustwom podatkowym, unikaniu opodatkowania lub nadużyciom:

- a) transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi, świadczonymi przez maklerów i ich przedstawicieli [brokerów i pośredników ubezpieczeniowych];

[...]

d) następujące transakcje:

- 1) udzielanie oraz negocjacje [pośrednictwo] w sprawach kredytu oraz zarządzanie kredytem przez osobę udzielającą go;
- 2) negocjacje [pośrednictwo] i przejęcie zobowiązań, poręczeń i innych zabezpieczeń kredytowych lub innego zabezpieczenia oraz zarządzanie zabezpieczeniami kredytowymi przez osobę udzielającą kredytu;

[...]

- 5) transakcje, łącznie z negocjacjami [w tym pośrednictwo], z wyjątkiem zarządzania i przechowywania, dotyczące akcji, udziałów w spółkach lub stowarzyszeniach, obligacji i innych rodzajów papierów wartościowych, z wyjątkiem:

— dokumentów ustanawiających własność [tytuł prawny do] towarów,

— praw lub papierów wartościowych, określonych w art. 5 ust. 3;

[...]”.

Prawo krajowe

- 5 Artykuł 1 rozdziału 1 mervärdesskattelagen (ustawy o podatku od wartości dodanej) (1994:200), z dnia 30 marca 1994 r. (SFS 1994, nr 200, zwanej dalej „ustawą o podatku VAT”) stanowi:

„Zgodnie z niniejszą ustawą [podatek VAT] jest należny:

- 1) z tytułu dostawy towarów lub świadczenia usług podlegających opodatkowaniu i dokonywanych na terytorium kraju w ramach działalności zawodowej;

[...]”

- 6 Artykuł 9 rozdziału 3 ustawy o podatku VAT stanowi:

„Zwolnione z podatku VAT jest świadczenie usług bankowych oraz finansowych, a także transakcje dotyczące papierów wartościowych lub inne podobne czynności.

Usługi bankowe i finansowe nie obejmują działalności notarialnej oraz usług inkasowania faktur oraz usług administracyjnych dotyczących fakturowania lub wynajmu miejsc do przechowywania.

Przez »transakcje dotyczące papierów wartościowych« rozumie się:

- 1) sprzedaż i pośrednictwo maklerskie dotyczące akcji, innych tytułów uczestnictwa w spółce oraz wierzytelności, niezależnie od tego, czy są one reprezentowane przez papier wartościowy;
- 2) zarządzanie funduszami inwestycyjnymi w rozumieniu ustawy (2004:46) dotyczącej funduszy inwestycyjnych”.

7 Artykuł 10 tego samego rozdziału 3 ustawy o podatku VAT ma następującą treść:

„Zwolnione jest świadczenie usług ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych, włączywszy w to usługi świadczone przez brokerów lub przez innych pośredników ubezpieczeniowych dotyczące ubezpieczenia lub reasekuracji”.

Okoliczności faktyczne postępowania przed sądem krajowym oraz pytanie prejudycjalne

- 8 SEB jest szwedzką instytucją kredytową, która stoi na czele „grupy podatkowej VAT” („mervärdesskattegrupp”). Owa instytucja kredytowa świadczy również usługi finansowania spółek w związku z emisją instrumentów finansowych.
- 9 W trakcie 2002 r. SEB wraz z inną spółką będącą członkiem tej samej grupy podatkowej VAT świadczył na rzecz trzeciej spółki usługi gwarancji emisji, zgodnie z którymi

członkowie tej grupy zobowiązywali się do nabycia akcji tej spółki, na które nie dokonano zapisów do dnia wygaśnięcia terminu subskrypcji (zwane dalej „gwarancją emisji”). Z tytułu udzielenia tej gwarancji członkowie grupy otrzymali wynagrodzenie w postaci zapłaty prowizji.

- 10 Uważając, że udzielenie gwarancji emisji korzysta ze zwolnienia z podatku VAT, rze-
czona grupa nie zafakturowała ani też nie zaksięgowała podatku VAT w odniesieniu
do zapłaty owej prowizji.
- 11 W wyniku kontroli podatkowej przeprowadzonej w 2005 r. Skatteverket stwierdził,
że świadczenie usług gwarancji emisji nie stanowiło transakcji zwolnionej z podatku
VAT i decyzją z dnia 30 grudnia 2005 r. wydał decyzję określającą wysokość podatku
VAT za okres rozliczeniowy od października 2002 r.
- 12 Decyzja ta została zaskarżona przez SEB do länsrätten i Stockholms län (okręgowego
sądu administracyjnego w Sztokholmie), który oddalił skargę.
- 13 Grupa wniosła odwołanie od wyroku oddalającego do Kammarrätten i Stockholm
(apelacyjnego sądu administracyjnego w Sztokholmie). Ponieważ sąd ten oddalił
odwołanie, SEB wniósł kolejny środek zaskarżenia do Regeringsrätten (najwyższego
sądu administracyjnego), podnosząc, że sporna gwarancja emisji jest porównywalna
z innymi usługami świadczonymi w sektorze finansowym, które nie dają podstawy
dla poboru podatku VAT, takich jak transakcje dotyczące papierów wartościowych,
ubezpieczeń, udzielania kredytu, gwarancji lub opcji.

- 14 W tym zakresie sąd krajowy wyjaśnia w pierwszej kolejności, że zgodnie z orzecznictwem sądów szwedzkich udzielenie gwarancji emisji nie stanowi transakcji zwolnionej w rozumieniu art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy (transakcje dotyczące papierów wartościowych).
- 15 Regeringsrätten stwierdza jednak istnienie rozbieżności w prawie krajowym licznych państw członkowskich, jeżeli chodzi o stosowanie do usług gwarancji emisji zwolnienia przewidzianego przez rzeczony przepis szóstej dyrektywy. W ten sposób w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie zostały przewidziane wyraźne zwolnienia z podatku VAT w odniesieniu do takich usług.
- 16 Ponadto sąd krajowy podnosi, że w orzeczeniach dotyczących wykładni zwolnień przewidzianych w art. 13 część B lit. a) lub art. 13 część B lit. d) pkt 1, 2 i 5 szóstej dyrektywy Trybunał nie dostarczył żadnej jasnej odpowiedzi odnośnie do tego, czy jedno z takich zwolnień ma zastosowanie do usług polegających na udzieleniu gwarancji emisji.
- 17 W tych okolicznościach Regeringsrätten postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 13 część B [szóstej dyrektywy] należy interpretować w ten sposób, że przewidziane w nim zwolnienia [z podatku VAT] mają również zastosowanie do usług (gwarancji emisji) polegających na udzieleniu przez uznaną instytucję kredytową za wynagrodzeniem gwarancji spółce zamierzającej emitować akcje, na podstawie której instytucja kredytowa zobowiązuje się do nabycia akcji, na które nie dokonano zapisu do dnia wygaśnięcia terminu subskrypcji?”

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

Uwagi wstępne

- 18 Przed przystąpieniem do oceny podstawy prawnej ewentualnego zwolnienia gwarancji emisji, takiej jak sporna w postępowaniu przed sądem krajowym, należy wyjaśnić, że gwarancja ta objęta jest zakresem zastosowania szóstej dyrektywy, ponieważ stanowi odpłatne świadczenie usług w rozumieniu jej art. 2 ust. 1, z uwagi na to, że istnieje stosunek prawny pomiędzy remitentem a gwarantem oraz że otrzymywana przez gwaranta od remitenta prowizja stanowi rzeczywistą równowartość świadczonej przez gwaranta usługi (zob. podobnie wyroki: z dnia 3 marca 1994 r. w sprawie C-16/93 Tolsma, Rec. s. I-743, pkt 14; z dnia 14 lipca 1998 r. w sprawie C-172/96 First National Bank of Chicago, Rec. s. I-4387, pkt 26; z dnia 16 grudnia 2010 r. w sprawie C-270/09 MacDonald Resorts, Zb.Orz. s. I-13179, pkt 16).
- 19 Należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału zwolnienia, o których mowa w art. 13 szóstej dyrektywy, stanowią autonomiczne pojęcia prawa wspólnotowego, które służą unikaniu rozbieżności w stosowaniu systemu podatku VAT w poszczególnych państwach członkowskich i które należy postrzegać w ogólnym kontekście wspólnego systemu podatku VAT (zob. w szczególności wyroki: z dnia 25 lutego 1999 r. w sprawie C-349/96 CPP, Rec. s. I-973, pkt 15; a także z dnia 28 stycznia 2010 r. w sprawie C-473/08 Eulitz, Zb.Orz. s. I-907 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 20 Jeżeli chodzi o to, czy gwarancja emisji może zostać objęta zwolnieniem z podatku VAT na podstawie art. 13 część B lit. a) lub art. 13 część B lit. d) pkt 1, 2 i 5 szóstej dyrektywy, to należy przypomnieć, że pojęcia używane do opisu zwolnień wymienionych w art. 13 szóstej dyrektywy powinny być interpretowane w sposób ścisły, ponieważ stanowią one odstępstwa od ogólnej zasady, zgodnie z którą podatkiem VAT objęta jest każda dostawa towarów i każda usługa świadczona odpłatnie przez

podatnika. Jednakże interpretacja tych pojęć powinna być zgodna z celami, do jakich dążą owe zwolnienia, oraz powinna spełniać wymogi zasady neutralności podatkowej, na której zasadza się wspólny system podatku VAT. Tym samym owa zasada ścisłej interpretacji nie oznacza, że pojęcia użyte w celu opisanía zwolnień z art. 13 powinny być interpretowane w sposób, który czyniłby je bezskutecznymi (zob. ww. wyrok w sprawie Eulitz, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 21 Wreszcie, jeżeli chodzi o powody ustanowienia zwolnień z podatku VAT ustanowione w art. 13 część B, to z orzecznictwa Trybunału wynika, że celem tych zwolnień jest zmniejszenie trudności związanych z ustaleniem podstawy opodatkowania i kwoty podlegającego odliczeniu podatku VAT oraz uniknięcie zwiększenia kosztów kredytu konsumenckiego (wyrok z dnia 19 kwietnia 2007 r. w sprawie C-455/05 Velvet & Steel Immobilien, Zb.Orz. s. I-3225, pkt 24).
- 22 Na pierwsze pytanie sądu krajowego należy więc odpowiedzieć w świetle powyższych uwag.

W przedmiocie zwolnienia na podstawie art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy

- 23 Chociaż nie wykluczono, iż sporna przed sądem krajowym gwarancja emisji może należeć do kilku kategorii transakcji zwolnionych z podatku VAT na podstawie art. 13 część B lit. a) lub art. 13 część B lit. d) pkt 1, 2 i 5 szóstej dyrektywy, to uwzględniając uwagi przedstawione Trybunałowi w ramach toczącego się przed nim postępowania, w pierwszej kolejności należy rozpatrzyć skierowane pytanie z punktu widzenia przepisów art. 13 część B lit. d) pkt 5 tej dyrektywy regulujących transakcje dotyczące papierów wartościowych.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

- 24 SEB twierdzi, że sporne przed sądem krajowym usługi gwarancji emisji mają charakter autonomiczny w Szwecji i mogą zostać oddzielone od ogólnej usługi emisji papierów wartościowych. Ponadto wskazuje, że w niniejszej sprawie gwarancja emisji została udzielona przez inne podmioty niż podmioty, które wyemitowały akcje.
- 25 Przyznając, że usługa gwarancji emisji nie stanowi elementu pakietu usług finansowych oraz że powinna ona być rozpatrywana oddzielnie z punktu widzenia podatku VAT, rząd szwedzki uznał, że usługa ta nie jest zwolniona z podatku VAT na podstawie art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy.
- 26 Jeżeli chodzi o kwalifikację tej usługi, SEB, której stanowisko popiera Komisja Europejska, podnosi, że rzeczona usługa gwarancji emisji stanowi transakcję dotyczącą papierów wartościowych w sposób, w jaki zdefiniował ją Trybunał Sprawiedliwości, ponieważ może ona tworzyć, zmieniać lub powodować wygaśnięcie praw i zobowiązań stron w odniesieniu do papierów wartościowych oraz zmienić warunki prawne i gospodarcze pomiędzy stronami w rozumieniu wyroku z dnia 5 czerwca 1997 r. w sprawie C-2/95 SDC, Rec. s. I-3017, pkt 72, 73; a także wyroku z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie C-235/00 CSC Financial Services, Rec. s. I-10237, pkt 33.
- 27 Irlandia twierdzi, że w tym państwie członkowskim gwarancja emisji stanowi jedynie element ogólnej usługi i jest nierozdzielnie związana z emisją papierów wartościowych, która obejmuje również usługi doradztwa i sprzedaży. Owa ogólna usługa jest w Irlandii zwolniona z podatku VAT jako stanowiąca transakcję dotyczącą papierów wartościowych objętą art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy.

- 28 Skatteverket uważa, że udzielenie gwarancji emisji nie może być oceniane jako transakcja dotycząca papierów wartościowych, ponieważ jako taka gwarancja emisji nie tworzy, nie zmienia ani też nie powoduje wygaśnięcia praw lub obowiązków związanych z posiadaniem akcji. Owe skutki prawne powstają pomiędzy gwarantem i remitentem jedynie wówczas, gdy emisja nie została w całości pokryta przez innych inwestorów oraz gdy gwarant dokona zapisu na niesubskrybowane akcje. Zatem tylko w tej sytuacji będzie możliwe zwolnienie z podatku VAT. Z kolei, jeżeli emisja zostanie całkowicie objęta przez inwestorów rynkowych, nie nastąpi jakiegokolwiek zmiana praw i obowiązków związanych z posiadaniem akcji, a tym samym nie będzie możliwe jakiegokolwiek zwolnienie.

Odpowiedź Trybunału

- 29 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, uwzględniając uwagi przedstawione Trybunałowi przez SEB i szwedzki rząd, które są zgodne w tej kwestii, iż wyraźnie w Szwecji sporna gwarancja emisji jako taka może zostać uznana za usługę i może być świadczona w sposób autonomiczny, a nie jako świadczenie związane z innymi usługami świadczonymi w trakcie transakcji emisji akcji.
- 30 W celu udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytanie należy przypomnieć, że w odniesieniu do zakresu zwolnienia opartego na art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że transakcje dotyczące akcji i innych papierów wartościowych są transakcjami dokonywanymi na rynku papierów wartościowych oraz że sprzedaż papierów wartościowych obejmuje czynności, które zmieniają sytuację prawną i finansową pomiędzy stronami (ww. wyrok w sprawie SDC, pkt 72, 73).

- 31 Niemniej jednak Trybunał orzekł również, że transakcje dotyczące papierów wartościowych w rozumieniu art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy oznaczają zatem transakcje mogące stworzyć, zmienić lub spowodować wygaśnięcie praw i obowiązków dotyczących papierów wartościowych (ww. wyrok w sprawie CSC Financial Services, pkt 33).
- 32 W świetle kryterium przyjętego w ten sposób przez Trybunał w ww. wyroku w sprawie CSC Financial Services, to znaczy kryterium zmiany, nawet potencjalnej, sytuacji prawnej i finansowej pomiędzy odnośnymi stronami, należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie, tak jak to podniósł rzecznik generalny w pkt 53 opinii, sporna w postępowaniu przed sądem krajowym gwarancja emisji spełnia warunki ustanowione w tym orzeczeniu.
- 33 W rzeczywistości bowiem, nawet jeżeli emisja akcji miałaby zostać później w pełni objęta przez inwestorów rynkowych, tak że wykup pozostałych akcji przez gwaranta nie byłby już konieczny, zawarcie umowy gwarancji emisji, takiej jak sporna w postępowaniu przed sądem krajowym, mogłoby samo z siebie tworzyć, zmienić lub spowodować wygaśnięcie praw dotyczących własności akcji, przy czym sama tylko taka możliwość jest już wystarczająca do zakwalifikowania takiej gwarancji emisji jako transakcji dotyczącej papierów wartościowych w rozumieniu tego orzeczenia.
- 34 Ponadto, podążając zgodnie ze stanowiskiem Skatteverket, instytucja kredytowa udzielająca gwarancji w ramach emisji akcji prowadzącej do subskrypcji wszystkich emitowanych akcji przez inwestorów rynkowych nie korzysta na podstawie tej transakcji ze zwolnienia z podatku VAT, ponieważ nie doszło do żadnego przeniesienia własności akcji pomiędzy stronami, a tym samym nie doszło do jakiegokolwiek rzeczywistej zmiany ich praw i obowiązków dotyczących prawa własności akcji.

- 35 Z kolei, jeżeli inna instytucja kredytowa udziela tego samego rodzaju gwarancji emisji w ramach emisji akcji nieprowadzącej do pełnej subskrypcji akcji, zobowiązana jest ona do zakupu niesubskrybowanych akcji, która to transakcja, w przeciwieństwie do tego, co twierdzi Skatteverket, objęta jest zakresem zastosowania szóstej dyrektywy i jest autonomiczna w stosunku do emisji akcji oraz jest zwolniona z podatku VAT, ponieważ w tej sytuacji dojdzie do rzeczywistej zmiany praw i obowiązków stron dotyczących własności akcji.
- 36 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że interpretacja art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy, zgodnie z którą gwarancja emisji byłaby zwolniona z podatku VAT w zależności od subskrypcji częściowej lub pełnej emitowanych akcji, byłaby sprzeczna z zasadą neutralności podatkowej, na której między innymi spoczywa wspólny system podatku VAT ustanowiony przez tę dyrektywę i która sprzeciwia się temu, aby podmioty gospodarcze były traktowane odmiennie w zakresie poboru podatku VAT (wyrok z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie C-363/05 JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust i The Association of Investment Trust Companies, Zb.Orz. s. I-5517, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 37 W związku z tym, że gwarancja emisji, taka jak sporna w postępowaniu przed sądem krajowym, jest zwolniona z podatku VAT jako transakcja dotycząca papierów wartościowych w rozumieniu art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy, nie jest konieczna w celu rozstrzygnięcia sporu przed sądem krajowym, a tym samym w celu udzielenia odpowiedzi sądowi krajowemu, ocena tej gwarancji również z punktu widzenia rzeczoności art. 13 część B lit. a) lub art. 13 część B lit. d) pkt 1 i 2 szóstej dyrektywy.
- 38 Z uwagi na powyższe na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy powinien być interpretowany w ten sposób, że zwolnienie z podatku VAT przewidziane w tym przepisie obejmuje usługi, jakie instytucja kredytowa świadczy w formie gwarancji emisji za wynagrodzeniem spółce

zamierzającej emitować akcje, na której podstawie instytucja ta zobowiązuje się do nabycia akcji, na które nie dokonano zapisu w dniu zakończenia subskrypcji.

W przedmiocie kosztów

- ³⁹ Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 13 część B lit. d) pkt 5 szóstej dyrektywy Rady 77/388/EWG z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku powinien być interpretowany w ten sposób, że zwolnienie z podatku VAT przewidziane w tym przepisie obejmuje usługi, jakie instytucja kredytowa świadczy w formie gwarancji emisji za wynagrodzeniem spółce zamierzającej emitować akcje, na podstawie której instytucja ta zobowiązuje się do nabycia akcji, na które nie dokonano zapisu w dniu zakończenia subskrypcji.

Podpisy